

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 6. do 12. maja 2003. godine, donijela je

ODLUKU

I

Pokretno dobro - «Ulomak kamene japodske urne sa predstavom japodskih konjanika» iz sela Založja kod Bihaća, Federacija Bosne i Hercegovine, vlasništvo Regionalnog Muzeja Unsko-sanskog kantona u Bihaću, proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02 i 27/02).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju, prezentaciju i rehabilitaciju nacionalnog spomenika .

III

Vlada Federacije osigurat će odgovarajuće fizičke i tehničke uvjete za čuvanje nacionalnog spomenika i vršiti će nadzor nad njegovom zaštitom.

Izlaganje i ostali vidovi prezentacije nacionalnog spomenika na području Bosne i Hercegovine vršit će se na osnovi uvjeta koje utvrdi federalno ministarstvo nadležno za kulturu.

IV

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu i rehabilitaciju.

V

Iznošenje nacionalnog spomenika iz Bosne i Hercegovine nije dopušteno.

Izuzetno od odredbe stava 1. ove tačke, dopušteno je privremeno iznošenje nacionalnog spomenika iz Bosne i Hercegovine radi prezentacije ili konzervacije, ukoliko se utvrdi da konzervatorske radove nije moguće izvršiti u Bosni i Hercegovini.

Odobrenje za privremeno iznošenje nacionalnog spomenika iz Bosne i Hercegovine u smislu prethodnog stava daje Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija), ukoliko bude nedvojbeno utvrđeno da to neće ni na koji način ugroziti nacionalni spomenik. Komisija u svom rješenju o odobrenju za privremeno iznošenje spomenika utvrđuje sve uvjete pod kojima se to iznošenje može izvesti, rok za povrat dobra u zemlju, kao i zaduženja pojedinih organa i institucija za osiguranje tih uvjeta i o tome obavještava Vladu Federacije Bosne i Hercegovine, nadležnu službu sigurnosti, carinsku službu Bosne i Hercegovine i javnost.

VI

Ova odluka dostavit će se vlasniku nacionalnog spomenika, Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za kulturu i nadležnoj službi zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, radi provedbe mjera utvrđenih u tač. II - V ove odluke.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web stranici Komisije (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII

Prema članu V, stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

IX

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u «Službenom glasniku BiH» i «Službenim novinama Federacije BiH».

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Predsjedavajuća Komisije

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 05-6-100/03-1
6. maja 2003. godine
Sarajevo

Obrazloženje

I- UVOD

Na osnovi člana 2. stava 1. Zakona o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, «nacionalni spomenik» je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Komisiji se obratio Regionalni muzej Unsko-sanskog kantona u Bihaću dana 20. januara 2003. godine sa prijedlogom proglašenja pokretnog dobra Ulomka kamene urne sa predstavom japodskih konjanika nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovu člana V Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

II- PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju dobra, uključujući opis i fotografije,
- opis dobra u posebnim studijama,
- dokumentaciju Regionalnog muzeja Unsko- sanskog kantona iz Bihaća.

Na osnovi uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Ulomak kamene urne sa predstavom japodskih konjanika iz sela Založja kod Bihaća, (inv. br. A 62) smješten je u stalnoj izložbenoj postavci Regionalnog muzeja Unsko-sanskog kantona u Kapetanovoj kuli u Bihaću.

Historijski podaci

Mjesto Malo Založje, nalazi se 6 km sjeveroistočno od Bihaća. Na platou brežuljka Gromile, krajnjeg obronka Grmeča, otkrivene su dvije crkve i jedna srednjovjekovna zgrada. Jedna crkva je iz VI stoljeća n.e. kao i stambena zgrada. Na ivici tog brežuljka, na lokalitetu Taločke njive, u velikoj gromili, otkrivena je druga, srednjovjekovna crkva sa ukopanim grobovima unutar zidova. U grobu br. 2, uz sjeverni zid crkve, nađena je ploča sa urezanim prikazom japodskih konjanika, koja je služila kao pokrovna ploča, a nalazila se u nivou poda, što znači da je grob istovremen sa crkvom. Iskopavanja su vršena 1954. godine, a sva relevantna građa je objavljena.

Materijal se nalazi u Regionalnom muzeju Unsko-sanskog kantona u Bijaču. (Čremošnik, 1958, 117-120; Čremošnik, 1959, 103).

Konzervacija crkava nije urađena. Lokalitet nije bio stavljen pod zakonsku zaštitu. Nedavnim pregledom lokaliteta ustanovljeno je, da je na mjestu nalaza na Gromilama uglavnom šiblje i trava, a ostali dio terena je preoran ili pod djetelinom.

Dosadašnja zakonska zaštita

Ulomak kamene urne sa prikazom japodskih konjanika iz sela Založja do sada nije bio pod zakonskom zaštitom.

Opis dobra

Ploča je od lapora, lokalnog kamena bihacita, dimenzija: 1.94x0.74x0.1 m. Prvobitno je bila debela najmanje 0,15 m, što se vidi po gotovo prepolovljenim predstavama na njima. Ukrašene su gornja površina i bočne strane. Predstave na ploči su urezane. Na gornjoj površini ploče prikazano je pet konjanika koji jašu u redu jedan za drugim, okrenuti na desnu stranu. Scena konjanika je uokvirena urezanom crtom. Sa donje strane je ispod okvira uokvireno polje popunjeno neprekidnim ornamentom rombova, koji po strukturi slični meandru. Na desnoj bočnoj strani prikazana je uspravljena životinja, koja je slična panteru, sa podignutim prednjim šapama i glavom okrenutom unazad. Na lijevoj bočnoj strani su dvije slike. Na donjoj je ihtifalična muška figura vojnika sa istom kapom kakvu imaju i konjanici. U gornjem dijelu, odvojenom linijom, ostao je dio urezanog prikaza stražnjeg dijela neke životinje, vjerovatno pantera. Scene na bočnim stranama su dio glavne scene, povorke koja se kreće s lijeva na desno od posmatrača. Na čelu joj je ihtifaličan ratnik kao vođa, a na začelju panter koji se osvrće unazad.

U stilu prikaza na ploči zapažaju se utjecaji grčke arhajske umjetnosti, umjetnosti venetskih situla i latenski utjecaji. Arhajski utjecaj očituje se na donjem rubu ornamentiranom beskonačnim nizom rombova, kojem je uzor u arhajskom grčkom meandru. Stilizirani prikaz konjske grive upoređuje se sa prikazima istog detalja na arhajskim vazama.

Prikaz konjanika je stiliziran: nos u obliku trokuta, usne u obliku kruga ukazuju na istovremene latenske, tj. keltske elemente. Isti utjecaj se zapaža i na opremi konjanika: široki mačevi sa račvastim drškama. Oprema konja je autohtonog, još prahistorijskog porijekla. Odijelo je krajnje stilizirano, tako da se čini kao da su konjanici nagi. Međutim, na prvom i na drugom konjaniku na bedrima su naznačene crte dužine odijela, a iznad stopala granica cipela. Na glavi konjanici nose šljemove, jako stilizirano prikazane, ali se može uočiti da su to predstave ilirskog šljema, koji se više ne pojavljuje u vremenu nastanka ovog reljefa, što znači da je cijeli prikaz anahron i pokazuje dugovječnost tradicije u ovim krajevima (Čremošnik, 1959, 106-107).

Ploča je vjerovatno bila nadgrobni kamen nekom japodskom princepsu. Slične predstave pokojnika nađene su na urnama i u obližnjem Ribiću. Ova ploča spada u red jedinstvenih japodskih spomenika iz rimskog doba. Datirana je u period I-II stoljeća naše ere. Predstava na njoj kao i mnogim drugim spomenicima koji su pripadali Japodima pokazuje trajanje prahistorijskih oblika iz posljednja četiri stoljeća stare ere i u I i II stoljeću nove ere, dok još rimski utjecaj nije preovladao.

Konzervatorsko- restauratorski radovi

Do sada Ulomak kamene urne sa predstavom japodskih konjanika iz sela Založje nije imao konzervatorsko- restauratorskih zahvata.

Sadašnje stanje dobra

Ukomak kamene urne sa predstavom japodskih konjanika izložen je u stalnoj izložbi Regionalnog muzeja Unsko- saskog kantona u Bihaću (inv. br. A 62). Uvjeti u kojima se spomenuti ulomak čuva su prihvatljivi, ali Muzej ne posjeduje nikakav sistem zaštite.

III- ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, usvojene na IV sjednici Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, održanoj od 03. do 09. septembra 2002. godine, Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu.

Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

- **A. Vremensko određenje**
-
- **B. Historijska vrijednost**
- **C. Umjetnička i estetska vrijednost**
C V. Vrijednost detalja
- **D. Čitljivost**
D I. Materijalno svjedočanstvo o manje poznatim historijskim razdobljima
D II. Svjedočanstvo o historijskim mijenama
D IV. Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnom maniru
- **G. Izvornost**
G I. Oblik i dizajn
G II. Materijal i sadržaj
G III. Namjena i upotreba
- **H. Jedinstvenost i reprezentativnost**
H I. Jedinstven i rijedak primjerak određenog tipa ili stila

Sastavni dio ove odluke su:

1. fotografije Ulomka kamene urne,
2. dokumentacija Regionalnog muzeja Unsko- saskog kantona iz Bihaća (kopija iz Inventarne knjige).

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja dobra nacionalnim spomenikom BiH, korištena je sljedeća literatura:

1958. Irma, Čremošnik, *Arheološka istraživanja u okolici Bihaća*. Glasnik Zemaljskog muzeja (Arheologija), nova serija, sveska XIII, Zemaljski muzej, Sarajevo 1958, 117-136.
1959. Irma, Čremošnik, *Spomenik sa japodskim konjanicima iz Založja kod Bihaća*. Glasnik Zemaljskog muzeja (Arheologija), nova serija, sveska XIV, Zemaljski muzej, Sarajevo 1958, 103-111.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

*Slobodanka Lalić, profesor geografije i etnologije,
saradnik za pokretno naslijeđe u Komisiji za
očuvanje nacionalnih spomenika*